



Ciechanów, 18 czerwca 2024 r.

DC.5183.211.2024.KSZ

**Parafia Rzymskokatolicka  
pw. św. Mikołaja w Niedzborzu**

### **ZALECENIA KONSERWATORSKIE**

Odpowiadając na wniosek z dnia 15 maja 2024 r. (data wpływu: 16 maja 2024 r.) dotyczący wydania zaleceń konserwatorskich dla planowanych prac przy kościele filialnym pw. św. Krzyża w Drogiszce, wpisanym do rejestru zabytków nieruchomości woj. mazowieckiego pod nr rej. A-99, w zakresie dachu budynku, renowacji ścian, okien i drzwi, zgodnie z art. 27 ustawy z dnia 26 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2022 poz. 840 ze zm.) Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków za pośrednictwem Delegatury w Ciechanowie wydaje następujące zalecenia konserwatorskie:

1. Remont dachu należy wykonać w sposób zabezpieczający zabytek przed uszkodzeniem i rozwojem ewentualnych procesów niszczących, w tym przewidzieć oczyszczenie i zabezpieczenie pokrycia z gontu środkami impregnującymi, wymianę zniszczonych elementów łączenia dachu.

Wytypowanie elementów konstrukcyjnych dachu przeznaczonych do wymiany lub wzmocnienia należy poprzedzić wykonaniem ekspertyzy mykologicznej (lub aktualizacją istniejącej z 2008 r. aut. Piotra Kozarskiego) oraz inwentaryzacją rysunkowo-pomiarową konstrukcji więźby dachowej, która posłuży jako podkład w projekcie budowlanym do zaznaczenia tych elementów.

2. **Prace konserwatorskie przy ścianach zewnętrznych powinny zakładać:**

- wstępnie oczyścić drewniany szalunek obiektu z biologicznych nalotów i wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń. Aby przygotować drewno do ponownej impregnacji musi ono być oczyszczone z wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń;
- po oczyszczeniu odgrzybić drewno za pomocą środków grzybobójczych i zastosować dodatkowo preparat owadobójczy nakładany poprzez smarowanie;
- wykonanie impregnacji prewencyjnej (przeciwko rozwojowi korozji biologicznej i przeciwpożarowej) prowadzoną aż do nasycenia;
- następnie zabarwić szalunek w kolorze analogicznym do występującego obecnie.

**Bieżące prace konserwacyjne przy drewnianym szalunku można podzielić na etapy:**

- 2.1. **Ocenę szkód:** Należy przeprowadzić inspekcję szalunku, aby dokładnie zbadać nawet trudno dostępne miejsca. Dokładnie udokumentować wszelkie widoczne uszkodzenia, korzystając z fotografii i notatek, aby móc porównać stan przed i po naprawach. Skupić

się na identyfikacji źródeł uszkodzeń, takich jak wilgoć, owady lub mechaniczne obciążenia, aby zapobiec dalszym problemom w przyszłości.

- 2.2. **Konserwację drewna:** Przed zastosowaniem środków konserwujących zaleca się przeprowadzić test na małej, niewidocznej powierzchni, aby upewnić się, że preparat nie wpłynie negatywnie na wygląd ani trwałość drewna. Preparat, który zamierzamy wykorzystać powinien być kompatybilny z drewnem używanym w szalunku, biorąc pod uwagę jego gatunek, stan i wcześniejsze zastosowane środki konserwujące.
  - 2.3. **Wymiana elementów (tylko jeśli okaże się konieczna):** Należy wybrać drewno do wymiany o podobnej gęstości, kolorze i teksturze do oryginalnych elementów, aby zachować spójność estetyczną szalunku. Podczas montażu nowych elementów wymagany jest wykorzystywanie tradycyjnych technik i materiałów, takich jak gwoździe lub kołki drewniane, aby zachować autentyczność zabytku.
  - 2.4. **Ochronę przed czynnikami atmosferycznymi:** Podczas wyboru powłoki ochronnej, należy wybrać taką, która jest przeznaczona do stosowania na drewno zabytkowe i posiada odpowiednią odporność na warunki atmosferyczne charakterystyczne dla regionu, w którym znajduje się kościół. Należy pamiętać, że niektóre preparaty mogą zmienić wygląd drewna lub wprowadzać niepożądane efekty, więc konieczne jest przeprowadzenie testu na małej powierzchni przed zastosowaniem na całym szalunku.
  - 2.5. **Regularną konserwację:** Należy rozpocząć od określenia harmonogramu konserwacji, uwzględniając specyficzne potrzeby drewna zabytkowego oraz warunki atmosferyczne i użytkowanie kościoła. Prowadząc prace konserwacyjne należy unikać ekstremalnych temperatur, wilgoci lub opadów.
  - 2.6. **Monitorowanie stanu:** Opracowanie systemu monitorowania stanu szalunku, powinno obejmować regularne inspekcje wizualne oraz stosowanie technik diagnostycznych, takich jak testy wilgotności lub badania drewna pod kątem obecności szkodników. Uzasadnionym jest, aby zapisywać wszystkie wyniki inspekcji i obserwacji. Pozwoli to śledzić zmiany w stanie szalunku i podejmować odpowiednie działania naprawcze w razie potrzeby.
  - 2.7. **Zachowanie autentyczności:** Przy każdej pracy konserwacyjnej lub naprawczej koniecznym jest stosowanie materiałów i technik zgodnych z tradycyjnymi metodami wykonania i renowacji zabytkowego drewna. Jeśli to możliwe, należy korzystać z oryginalnych materiałów lub ich odpowiedników dostępnych w okresie powstania szalunku, aby zachować autentyczność i integralność zabytku.
3. **Dla prac konserwatorskich przy ścianach wewnętrznych** należy opracować program prac konserwatorskich, który powinien oprzeć się na analizie historycznej jak przedstawiało się kolorystyczne wnętrze kościoła oraz na badaniach konserwatorskich zachowanych fragmentów malowania (belki stropowej i pojedyncze brusy ścian). Jeżeli analiza i badania nie dadzą wiążących wniosków, należy opracować aranżację kolorystyczną na podstawie analogi wystrojów kościołów z tego okresu na terenie Północnego Mazowsza. Alternatywnie dopuszczalne jest pozostawianie surowego drewna i zabezpieczenie go środkami do konserwacji drewna z pozostawieniem istniejących elementów malowanych.
  4. **Odnowienie drzwi zewnętrznych oraz okien**– należy ocenić stan techniczny drewna drzwi i okien, należy dokonać przeglądu drewnianych elementów składowych drewna stolarek i

podać w całości renowacji i konserwacji wymieniając niezbędne, zniszczone elementy. Zbutwiałe i mocno zniszczone fragmenty należy usunąć a w ich miejsce wykonać flekowanie materiałem zbliżonym do istniejącego (warto pamiętać, iż najmocniejsze drewno pochodzi z rdzenia pnia) drewno powinno być żywiczne o ciasno ułożonych słojach drzewa. Naprawa uszkodzonych elementów drewnianych wymaga dokładnego rozpoznania konstrukcji stolarek, ale także i materiałów, i technik rzemieślniczych.

Restauracja zabytkowych drewnianych drzwi i okien to proces, który wymaga nie tylko wiedzy technicznej, ale także głębokiego zrozumienia i szacunku dla historycznego charakteru tych stolarek.

**Pierwszym krokiem powinno być rozpoznanie historii drzwi oraz udokumentowanie stanu obecnego w formie opisowej, fotograficznej i rysunkowej.**

- a) Należy zbadać i udokumentować historię drzwi, w tym datę ich powstania, oryginalne techniki stolarskie i wykończenia. Ustalić, czy były wcześniej naprawiane lub modernizowane, oraz jakie materiały i techniki były używane;
- b) Należy wykonać szczegółowe fotografie drzwi z różnych kątów oraz inwentaryzację rysunkowo-pomiarową. Pomocne może być pobranie próbki materiałów wykończeniowych, takich jak farby i lakiery, do analizy laboratoryjnej. Wykonane rysunki techniczne, pokazujące wszystkie istotne detale konstrukcyjne są najlepszym rozwiązaniem przed rozpoczęciem prac.

Aby właściwie zaplanować prace konserwatorskie przy drzwiach należy przeprowadzić analizę materiałową tj. chemiczną próbek farby i innych powłok w celu ustalenia ich składu oraz zbadać próbki drewna, aby określić jego gatunek i stan biologiczny. Podczas czyszczenia i usuwania starych powłok malarskich należy unikać agresywnych środków, które mogą uszkodzić drewno. Jeśli będzie to wystarczające należy stosować tylko delikatne techniki mechaniczne, takie jak skrobaki i papier ścierny o niskiej ziarnistości, aby usunąć resztki powłok. Oczyszczanie powierzchni drzwi z kurzu i brudu zaleca się prowadzić za pomocą miękkich szczotek i łagodnych detergentów oraz używać wilgotnej ściereczki, aby usunąć wszelkie pozostałości chemiczne.

Naprawę uszkodzeń, należy prowadzić poprzez wypełnianie wyraźnych pęknięć i ubytków masami szpachlowymi na bazie naturalnych składników, takich jak woski i żywice. W przypadku większych uszkodzeń, należy wstawić kawałki drewna tego samego gatunku, dopasowane do oryginalnej struktury.

Zalecanym jest **wykonanie wzmocnienia struktury** i słabych miejsc, stosując tradycyjne techniki stolarskie, takie jak kołki drewniane lub klejenie odpowiednimi klejami. Do wykonania impregnacji i zabezpieczania należy wykorzystać środki na bazie naturalnych olejów, które będzie chroniło drewno przed wilgocią i szkodnikami, ale jednocześnie pozwoli mu oddychać. Impregnat należy nakładać równomiernie za pomocą pędzla, wałka lub metody natryskowej, zapewniając mu dobrą penetrację w strukturę drewna. Podczas prac remontowych zaleca się stosowanie preparatów hydrofobowych, które zabezpieczą drewno przed wnikaniem wilgoci, jednocześnie nie zmieniając jego wyglądu. Przy pracach wykończeniowych należy wziąć pod uwagę pierwotne barwienie drewna. Jeśli drzwi były pierwotnie barwione, użyć naturalnych bejc lub farb, które naśladują oryginalne wykończenie. Tak jak w przypadku szalunku zaleca się przeprowadzenie próby kolorystycznej na małym widocznym fragmencie drzwi, aby upewnić się, że kolor jest zgodny

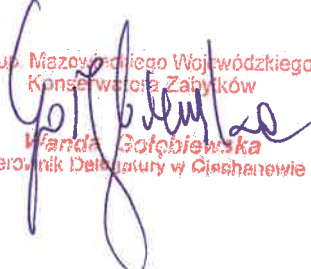
z oczekiwaniami. **Ewentualne lakierowanie bądź woskowanie powinno opierać się na materiałach na bazie żywic naturalnych**, które zapewnią ochronę drewna i zachowają jego naturalny wygląd. Alternatywnie dopuszczalnym jest, stosowanie naturalnego wosku pszczelego, który nada drewnu połysk i zapewni ochronę. **Podczas montażu należy wszelkie prace prowadzić ostrożnie**, upewniając się, że wszystkie elementy są właściwie zamocowane i działają poprawnie. Aby zapewnić płynne działanie drzwi należy wyregulować zawiasy i zamki. Wszelkie ruchome części okuć, takie jak zawiasy i zamki należy oczyścić i nasmarować, aby zapewnić ich długotrwałą funkcjonalność.

Po zakończeniu prac w celu utrzymania efektów warto przeprowadzać inspekcje co najmniej raz w roku i regularnie monitorować ich stan techniczny, zwracając uwagę na zmiany w strukturze drewna, pojawienie się szkodników lub uszkodzeń.

Do oszkleń okien należy stosować kit, który powinien być pozbawiony syntetycznych materiałów, gdyż w konsekwencji prowadzi do zbytowego uszczelnienia okna (najlepszym byłby tradycyjny kit lniany wykonany z mieszaniny oleju lnianego oraz kredy). Prace restauratorskie przy drewnianych zabytkowych drzwiach i oknach powinny być prowadzone z dużą starannością i dbałością o każdy detal, aby zachować ich oryginalny charakter i historyczną wartość.

5. Współczesne drzwi boczne do zakrystii zaleca się wymienić na stolarkę analogiczną, pod względem wyglądu i konstrukcji, do pozostałych historycznych drzwi zewnętrznych kościoła.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2022 r. poz. 840 ze zmianami) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków w formie decyzji administracyjnej.

Z ul. Mazowieckiego Wojewódzkiego  
Konserwatora Zabytków  
  
Wanda Gołobiewska  
Kierownik Delegatury w Głogowie

**Otrzymują:**

1. Adresat;
2. aa.